

Grænseforeningens årbog 1967

Dansk i Sydslesvig

Karl Christiansen

Dansk i Sydslesvig

Europa er i støbeskeen. Inden for Fællesmarkedet nedbrydes statsgrænserne, og i hurtigt tempo øges den gensidige afhængighed og solidaritetspligten. Inden for EFTA-landene nedbrydes ligeledes grænserne mellem staterne, men langt fra med så vidtgående konsekvenser som inden for Fællesmarkedet. I EFTA arbejdes der – stort set – kun for den videst mulige frigørelse af handelen mellem medlemslandene. I Fællesmarkedet stræber man videre, efter et folkenes fællesskab; prisen herfor er, at medlemslandene må give afkald på visse nationale suverænitetsrettigheder, men prisen er ikke national eller folkelig selvudslettelse. Inden for de enkelte grupperinger i Vesteuropa rykker man altså tættere sammen på et eller flere livsvigtige områder, men i forholdet mellem de to blokke udvides grøften – fjerner man sig fra hinanden. Sydslesvig ligger ved sådan en grøft. Landsdelen er ikke længere blot dansk-tysk grænseland, men en landsdel ved det nordlige skel mellem Fællesmarkedet og EFTA.

Denne placering må nødvendigvis komme til at sætte præg på forholdene i Sydslesvig. Økonomisk set har Sydslesvigs funktion som „europæisk grænseland“ på adskillige områder medført en forringel-

se af landsdelens situation. På en vis måde kan man sige, at de negative følger af 1920-grænsen i hvert fald for Flensborgs vedkommende er blevet mangedoblet som følge af, at grænsen mellem de to markedsgrupper er kommet til at falde sammen med den dansk-tyske grænse. Ikke mindst i de første år efter den anden verdenskrig var Flensborg atter ved at skabe sig en position som handelsby for hele Sønderjylland, men i takt med den europæiske markedsudvikling er denne position atter blevet mindsket. Sydslesvigs placering i udkanten af Fællesmarkedet, langt fra de afgørende forbruger- og produktionscentre i syd, og med en høj, fælles-europæisk toldmur mod nord, medfører betydelige vanskeligheder for det sydslesvigske erhvervsliv.

Det eneste forsonende moment i den aktuelle økonomiske situation er, at Sydslesvig er blevet herberg for hidtil i alt 126 virksomheder fra EFTA-området, hovedsagelig fra Danmark. Det er virksomheder, som ønsker at have et ben indenfor i Fællesmarkedet for at undgå de efterhånden store toldsatser for varer ude fra til Fællesmarkedets lande. Disse virksomheder har tilført landsdelen, især Flensborgområdet, betydelig økonomisk aktivitet.

Den store Danfoss-filial i Flens-

borg, der har henvend 1.000 beskæftigede, er således blevet byens næststørste virksomhed. Af den sidste tids udtalelser fra danske industrikredse ved man, at flere store danske virksomheder overvejer at flytte deres produktion - helt eller delvis - sydpå, hvis der ikke snart kommer en tilnærmelse mellem de to markedsgrupper.

Markeds-grupperingerne i Vest-europa er imidlertid ikke kun et spørgsmål om afsætning og omsætning - disse faktors forhold skal man ikke undervurdere -, men i høj grad også et spørgsmål om politik og for det danske mindretal i Sydslesvig et spørgsmål om mulighederne for at finde et arbejdsgrundlag for fremtiden.

Det siger sig selv, at man ikke kan køre videre ad de baner, som ikke blot prægede mindretallets politik i mellemkrigsårene, men også i årene op til i dag. At der åbenbart ikke er sket nogen afgørende ændring i mindretallets politiske holdning og officielle målsætning er også den afgørende årsag til store debatter, som i det sidste tiår har fundet sted mellem „unge“ og „gamle“ danske i Sydslesvig, hvorved der ikke så meget er tale om en generations-debat som om en debat om gamle og nye synspunkter. Fortalerne for en „moderne“

Centret for Dansk
Sundhedstjeneste, en hvid
bygning i Flensborg

mindretalspolitik siger, at det ikke er tilstrækkeligt at være dansk, og at kampen om en grænsflytning ikke har krav på første prioritet. Det afgørende må være, siger disse kredse, at vi også og netop som danske fører an i kampen for europæisk ko-eksistens, for en folkelighed, der først og fremmest er identisk med begrebet medmenneskelighed, og tålsomhed. Måske kan

man formulere det således: At være dansk er ikke så meget et spørgsmål om, hvilken farve ens pas har, men først og fremmest et spørgsmål om livsholdning, om frisind contra „Ordnung“.

Her har Sydslesvig sin store chance og opgave som europæisk grænseland. Det gælder om at formidle det nordiske livssyn til de kredse, som endnu er fange af

Mødre undervises i barnets
rette pleje

„Ordnungs“-princippet, men instinktivt føler, at der findes en friere livsform. Lad os sige det groft: Det danske mindretal i Sydslesvig bør føle det som en opgave at formidle dansk og nordisk demokrati sydpå.

Men på den anden side bør den sydslesvigske danskhed også erkende det som en opgave at formidle „kontinental-europæiske“

synspunkter nordpå og på den måde være med til at nedbryde danske fordomme mod et større europæisk samvirke. Disse fordomme har deres rod i oplevelser fra en fortid, som mange tyske kredse ærligt søger at blive færdige med. Støder de ikke på forståelse og tillid i udlandet, mister de modet og kan blive tvunget til at overlade feltet til de tyske kræfter, som bragte en hel

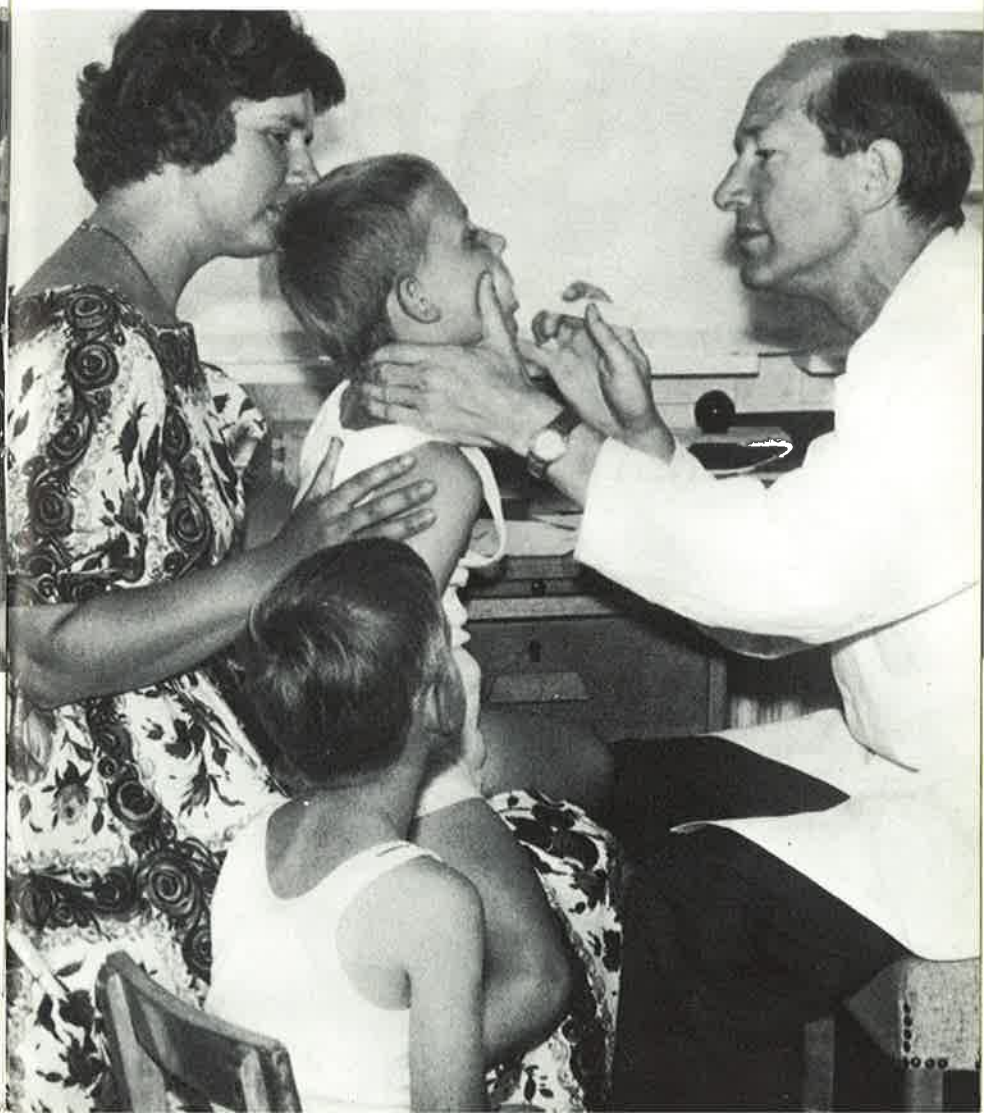
Medens der ventes i
Sundhedstjenestens
venteværelse

verden ud i katastrofen. At den sydslesvigske danskhed siger et fuldtonende ja til Danmark, er naturligt. Men en iskold afvisning af at ville forstå, hvad der sker på tysk side syd for grænsen, er ikke blot unaturlig og kunstig, men direkte farlig. Også et nationalt mindretal skal vogte sig for national overvurdering. Det er nu engang latterligt og primitivt at sige, at fordi en ting

eller en tanke er tysk, så er den diskvalificeret. Man bliver ikke mere dansk af at ringeagte alt tysk, så at sige af princip. Den form for nationalisme baner ikke vej for dansk fremgang i Sydslesvig. Tværtimod vil respekt for den nationale modpart og en god portion medmenneskelighed lettere bringe den sydslesvigske danskhed på talefod med ny kredse. Det, man

Også de større hjemmebørns
sundhed holdes under
fortsat kontrol

Moderne børnehaver er de
små sydslesvigeres første
personlige møde med
dansk kultur

Højt til hest i den
danske børnehaves
legegaard (her Eckernførde
- billederne overfor Humtrup)

med et dårligt udtryk kalder „den jævne mand“, har en fin fornemmelse af, at en ting ikke er dårlig, bare fordi den er tysk, og at en ting ikke er god, bare fordi den er dansk. Den slags „vurderinger“ hører eller burde i hvert fald høre for tiden til.

Når alt dette er sagt, bør det dog tillige fremhæves, at der naturligvis er forskel på dansk og tysk og formentlig altid vil være det. At respektere hinanden betyder jo ikke, at man behøver at opgive noget af sig selv og af det, der betyder noget for én personligt. Tværtimod: jo mere grundfæstet man er i sit eget, desto større forståelse skulle man kunne vise over for det, der betyder noget for andre. Det er også det eneste mulige grundlag for et større europæisk fællesskab. Der er endnu et godt stykke vej, til vi har nået ideelle tilstande i så henseende.

Derfor er det også forkert at tale om en „dansk hverdag i Sydslesvig“. En dansk hverdag kan kun leves nord for grænsen. Syd for grænsen findes en sydslesvigsk hverdag, hvori indgår dansk og tysk. Her må danskeren hver eneste dag leve sammen med sin tyske nabo og under en stadig tysk påvirkning. Hvor til yderligere kommer, at de mate-

rielle kår adskiller sig væsentligt fra forholdene i Danmark.

Lad os med det samme fastslå, at der ikke længere er tale om en spændt kampsituation. I grænselandet er danskerne og tyskerne krøbet ud af skyttegravene. Man kan sidde i stue sammen, og ved officielle lejligheder hersker der en ovenud hjertelig atmosfære mellem dansk og tysk. Der er i de senere år blevet taget kæmpeskridt på vejen henimod „fredeliggørelse“ af forholdene mellem dansk og tysk i grænselandet.

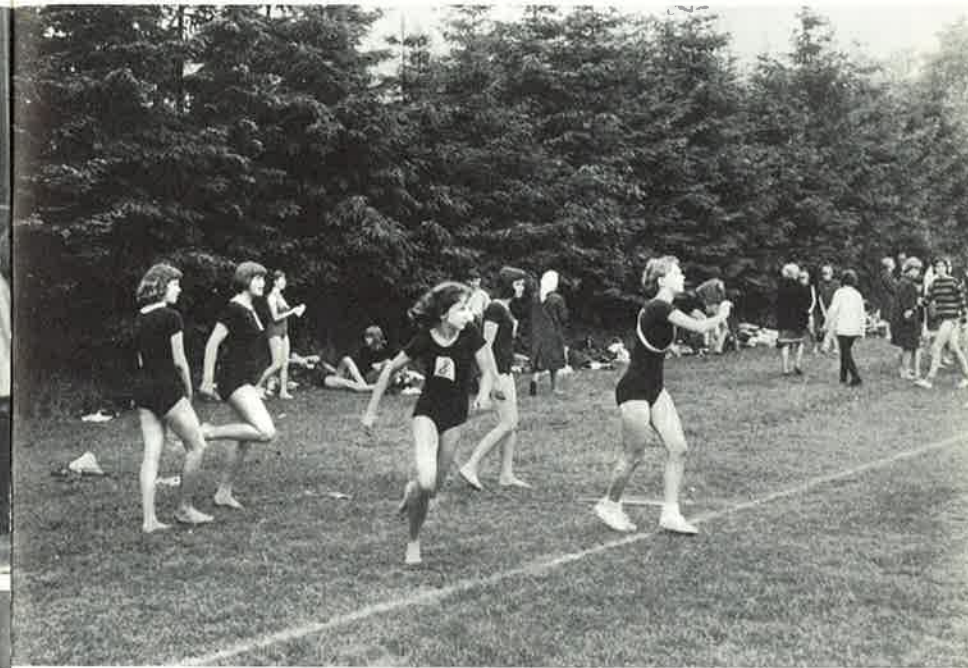
Forstander for den danske højskole i Jaruplund syd for Flensborg, Niels Bøgh Andersen, mangeårig formand for den danske kulturelle hovedorganisation i Sydslesvig, Sydslevigsk Forening, fastslog således for nogen tid siden, at „forholdet til vor tyske nabo er stort set godt ... Fredeliggørelsen i grænselandet viser sig også deri, at man ikke mere ser ned på dansk kultur. Tværtimod har vor nationale modpart en vis svaghed for den. Vi må være åbne for ethvert menneskeligt og praktisk samkvem med vor kulturelle modpart“. Bøgh Andersen tilføjede dog advarende: „Men den megen vellugtende røgelse, der omsvæver os fra tysk side, må ikke blive til en tågedis, der forvirrer vore synspunkter og vort

Morgensang i Büdelsdorff
og ivrigt dagværk i Treja

Sund krop om en sund sjæl
- dansk skoleidrættstævne
i Flensborg

arbejdes mål. Vi er og må forblive os selv i redelighed og ærlighed".

Den danske landdagsmand, frisøren Berthold Bahnsen, har iklædt forholdet til den tyske modpart følgende ord: „I stigende grad er såvel landdagen som landsregeringen i Kiel rede til at anerkende repræsentanten for det danske mindretal og de nationale frisere som en selvstændig og selvfølgelig faktor. Man

distancerer sig fra den forældede grænsekampstil og er rede til at gå ny, moderne veje på mindretalspolitikens område". Med tilfredshed kommenterede Berthold Bahnsen forslaget om „den åndelige friheds Magna Charta" i grænselandet, fremsat af den slesvig-holstenske indenrigsminister og tidligere landråd i Flensborg amt, dr. Schlegelberger. Heri så Bahnsen et alvorligt

ment diskussionsbidrag, som burde gøres til genstand for grundig og ærlig behandling.

Det „slesvigske Magna Charta“, Bahnsen hentyder til, er i sandhed udtryk for en bemærkelsesværdig tankegang. Minister Schlegelberger fremsatte tanken om chartaet på et tysk-nordslesvigsk stævne på grænse-akademiet i Sankelmark i foråret 1965. Chartaet skulle efter hans mening danne grundlaget for fælles livsbetingelser i det gamle hertugdømme Slesvig - altså området mellem Kongeåen og Ejderen. Ministeren sagde ordret: „Begge befolkningsdele må uden indskrænkning som en selvfølgelig, indiskutabel ret, have mulighed for en politisk repræsentation såvel i folketinget som i den slesvig-holstenske landdag... Der har været tider, da mindretalene kun havde beskyttelsesrettig-

heder og ellers ingen opgave i staten. Men vore mindretal på begge sider af grænsen burde udvikle kulturel aktivitet og varetage en bevidst politisk opgave som bindeled mellem nord og syd... Er det virkelig så umuligt at tænke sig, at vi i fremtiden i Tyskland taler om den danske befolkningsdel og vore danske naboer om den tyske befolkningsdel? For det er de jo, og som sådanne har de hver for sig i et andet land deres særlige historiske funktion“.

I tider med voldsomme og overraskende politiske udviklinger skal man være varsom med at affærdige de tanker, Schlegelberger har formuleret i sit „slesvigske Magna Charta“, som utopi. Og ser man tilbage på udviklingen efter 1955, mindretalserklæringernes fødselsår, vil det ikke være rimeligt at betegne Schlegelberger som værende forfærdelig langt „forud for sin tid“. Man må da endelig heller ikke glemme, at en fortsættelse af dansk-tysk alliance-politik, sådan som den kommer til udtryk i NATO-samarbejdet, nødvendiggør en ordening af det dansk-tyske forhold ved grænsen ad baner, som Schlegelberger har skitseret. Til syvende og sidst giver han i sit „slesvigske Magna Charta“ udtryk for, at forudsætningen for dansk-tysk grænsefred er en rede-

lig vilje hos det danske og det tyske folk til at ville leve sammen med de respektive mindretal og ikke kun nøjes med at tolerere dem, fordi de nu engang er der. Nationale mindretal må ikke betragtes som fremmedlegemer og irritationsmomenter, men som inciterende elementer i den kulturelle kappestrid, som naturligt finder sted, hvor to nationer mødes ved en grænse.

Alt for mange - på begge sider af grænsen - har været tilbøjelige til at fremhæve mindretals-tilværelsens negative sider og har forsømt at fremdrage det positive i nationale mindretals eksistens og deres evne til at skabe folkelig aktivitet, kærlighed til deres eget og respekt for den nationale modpart.

Oprettelsen af et mindretalsudvalg i Bonn kan betegnes som et

Hvert år udklækkes et nyt studenterhold på Duborgskolen i Flensborg – tysk anerkendt eksamen, men rød-hvide danske studenterhuer.

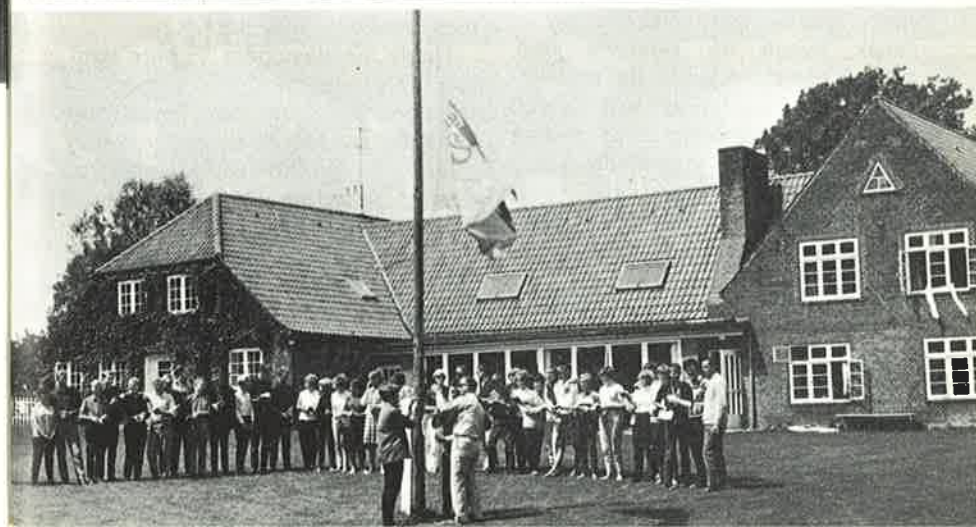

praktisk udslag af de ny tyske toner i grænselands-kampen.

Men der er i praksis endnu et stykke vej, inden man ligefrem kan tale om en dansk-tysk grænselands-idyl. Et er, hvad der siges ved højtidelige lejligheder og i skåltaler, noget andet er, hvordan tingene tager sig ud i hverdagen. Trods megen god vilje fra mange tyske sider, skorter det endnu hist og her på

forståelse og tolerance. På den anden side synes det ofte, som om også adskillige danske sydslesvigere bevidst holder sig tilbage, når det gælder den mere uformelle forbindelse med tyskere. Kontakten finder ofte kun sted på officielt plan. Så snart det drejer sig om privat selskabelighed, holder mange danske sydslesvigere sig for sig selv. Det er som om tysk til-

Øverst ungdommens problemer til debat på det danske skolehjem i Flensborg, nederst flaghejsning på ungdomsgården Christianslyst i Angel

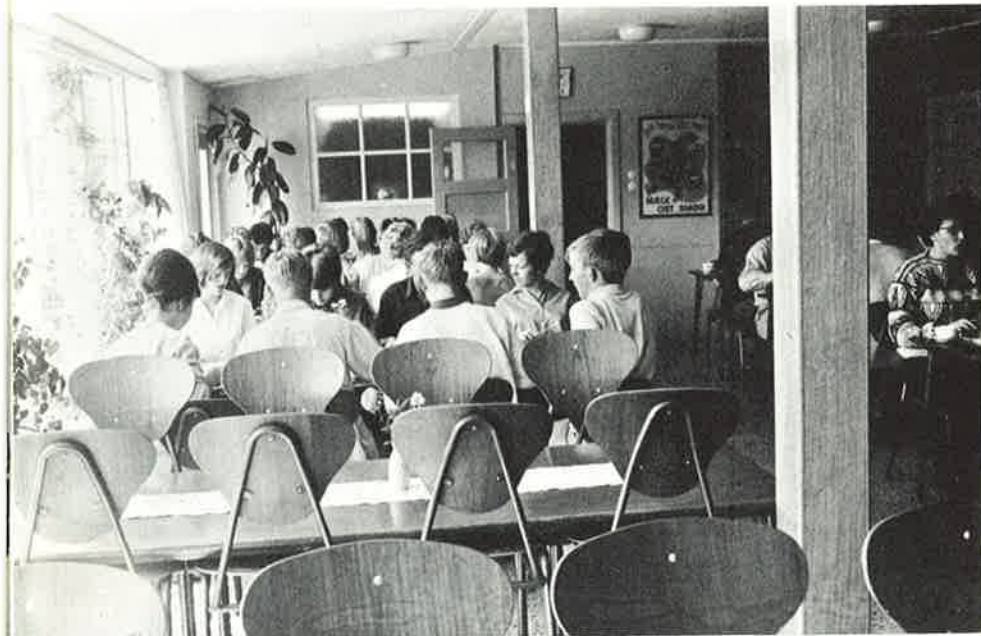
stedeværelse ikke passer ind i dansk hygge og selskabelighed, men virker dæmpende og trykkelige. Er der tyske gæster tilstede ved et dansk selskab, ånder danskerne op, når de tyske fremmede går – endelig er man „unter sich“. Mon ikke et tysk selskab har det på samme måde, når kredsens danske gæster går?

Men der er trods alt den væsentlige udvikling i forholdet mellem dansk og tysk i Sydslesvig, at det kun sjældent sker, at en tysker i et nationalt selskab istemmer en for en

dansker provokerende sang (f. eks. oprørsvisen „Schleswig-Holstein meerumschlungen“) eller at en dansker begynder at synge en for en tysker generende sang (f. eks. „Den gang, jeg drog afsted“). Og det er et fremskridt!

Der kan hos adskillige tyskere iagttages det forhold, at de har dyb respekt, ja beundring for alt dansk nord for grænsen, men står uforstående over for det danske syd for grænsen. Disse tyskere kan ikke fatte, at der i Tyskland bor mennesker, som nationalt og dermed åndeligt føler sig knyttet til et andet folk, det danske. Men her får disse tyskere da for øvrigt følgeskab af mange danskere nord for grænsen. Her spørges jo også tit: Hvorfor er man dansk i „udlandet“?

Nogle sydslesvigere er bare danske, fordi deres forældre, bedsteforældre o.s.v. var det. For denne kategori er der, hvad angår deres danskheds oprindelse, ingen problemer. At de er danske den dag i dag, er heller ikke noget særligt for dem. Det er man, og dermed basta. De føler sig ikke som helte af den grund, selv om de har måttet døje et og andet for deres danskheds skyld: Omkring århundredskiftet ofte forvisning fra landsdelen, fængsel og bøde; efter første verdens-

Den danske sejlkлуб i
Flensborg er en af Syd-
slesvigs meget aktive
idrætsorganisationer - her
en af de mange både på
vej ud på fjorden.

Øverst en gave fra den
den danske stat til
Sydslesvigs danske ungdom
- en ny sportshal i Flensborg

Nederst: Danske Sydslesvig-
skolebørn på vej til det
årlege sommerophold hos
ferieværter i Danmark

krig arbejdsløshed og dermed økonomiske afsavn, ringeagt, latterliggørelse, regulære klø, chikane fra tysk-nazistisk hold, manglende forståelse i kongeriget – og så fastholdt disse mennesker alligevel deres danske sindelag. Naturligvis. De kunne ikke andet. De gjorde deres pligt. Det var nu engang vilkårene for en dansker i Sydslesvig i de år. Alligevel skal det spørgsmål rejses her: Har man egentlig ikke glemt at sige disse mennesker, der vovede pelsen for danskheden i tiden før 1945, rigtig tak? Uden dem havde der jo ikke været nogen danskhed i Sydslesvig i dag. Disse årgange hører til de stille i Sydslesvig. De taler ikke så meget om fortiden.

Andre medlemmer af det danske mindretal – de fleste – er kommet ind i det danske ved et bevidst valg mellem dansk og tysk, ved et sindelagsskifte. Det kræver stort mod at tage et sådant skridt. Ofte bliver følgen et brud med venner og familie. Og det hænder også, at kredse inden for mindretallet ser med nogen reservation på ny medlemmer. Her spørges ofte: „Kan man nu også stole på, at sindelagsskiftet er af varighed og er sket ud fra en ærlig og dyb erkendelse?“ Der går nogen tid, inden en „ny“ bliver accepteret, og det må være svært at vide sig udstødt af sin tidligere, tys-

ske kreds og samtidig blive mødt med mistro i den ny, danske kreds, man har valgt. Nu kan danskhed jo ikke gradbøjes, men mon det ikke kan tillades her at sige, at det ikke er de ringeste danskere, som er nået frem til deres nationale ståsted gennem et sindelagsskifte?

Hvad er det så, der får mennesker til at skifte nationalitet? Det kan være mange ting. I det slesvigske grænseland har de fleste hjemmehørende slægter en dansk fortid, og denne danske rod giver ofte anledning til, at man „vender tilbage“ til slægtens nationale oprindelse. For de fleste danske sydslesvigere, der har foretaget et bevidst nationalt sindelagsskifte, er slægtens danske oprindelse nu nok kun noget, som har gjort det lettere at skifte. Den egentlige årsag til skiftet er formentlig en dragningshenimod det danske og nordiske livssyn – eller bedre udtrykt: Den danske måde at leve og ordne tingene på. Ordet danskhed er her blevet ens med menneskelighed og demokrati. For mange i Danmark vil denne identificering måske klinge noget opstyltet og også lidt vovet. Man bør imidlertid huske på, at danske sydslesvigeres baggrund er tyske omgivelser, oplevelser i et Tyskland, der i det sidste århundrede har været styret af først et ene-

voldspræget kejserdømme, derefter af et mislykket demokrati (Weimar-årene), så af et forbryderisk terroristisk naziregime, derefter af en besættelsesmagt og endelig af et famlende folkestyre med de bedste hensigter, men endnu alt for ofte uden evne til at skabe et hverdagsdemokrati. Set fra denne position må livet nord for grænsen fremtræde i skinnende lyse farver.

De danske sydslesvigere søger gennem deres danske foreninger, skoler og andre institutioner at leve sig ind i denne danske verden, og gennem deres udadvendte politiske virke prøver de på at omplante så meget som muligt af dansk tankegang og livspraksis til den sydslesvigske hverdag.

Den danske skole i Sydslesvig står i centrum i alle danske bestræ-

belser syd for grænsen. For mange børn er dansk skolegang det første møde med dansk kultur. Ofte kan barnet ikke sige et eneste ord på dansk, når det tilmeldes skolen. Men på forbløffende kort tid lærer det at udtrykke sig på dansk, samtidig med at det lærer tysk. Tvesprogethed er en nødvendighed i Sydslesvig. Med rette kan det kræves, at et barn fra en dansk skole kan udtrykke sig lige let på dansk og tysk. Det betyder øgede krav til barn og skolevæsen, men er jo også medvirkende til at give den sydslesvigske danskhed et kvalitetsstempel. At det i Sydslesvig er sværere at gå i dansk end i tysk skole, er ikke noget, man skal beklage, men tværtimod være glad for.

I Sydslesvig findes i dag 73 danske skoler med 4.125 elever, hvortil kommer henimod et halvt hundrede børnehaver med ca. halvandet tusinde børn. Der er både for elevtallet og tallet på børnehavebørn tale om stigning i forhold til de nærmest foranliggende år.

Det danske skolevæsen i Sydslesvig spænder over hele repertoiret - fra folkeskole til realskole og gymnasium. Der tages ved Duborgskolen i Flensborg en studentereksamen, som er anerkendt både af danske og tyske myndigheder og giver adgang til studier nord og syd

for grænsen og mulighed for at indtræde i tysk statslig og kommunal tjeneste, hvor en studentereksamen er en betingelse.

Inden for erhvervslivet, ikke mindst i Flensborg, er der rift om de unge, der udgår fra en dansk skole. Hvad de almindelige færdigheder angår, er dansk ungdom ikke ringere stillet end de jævnaldrende med tysk skolegang, men de har det store fortrin, at de foruden tysk også kan tale dansk. Det er noget, en købmand, som har mange kunder fra Danmark, lægger stor vægt på.

En skole er jo mere end en lærdomsanstalt. Den er også det sted, hvor barnet kommer ud for stor indflydelse fra lærerens side og får berøring med livet på en helt anden

Og dansen, den går -
 efter Sydslesvigs danske
 Ungdomsforeningers
 sendemandsmøde.

måde end derhjemme og på gaden. For læreren og skolen følger dermed et stort ansvar, men også en stor mulighed for at præge barnet. Det siger sig selv, at en dansk

lærer i Sydslesvig udover den menneskelige påvirkning, han udøver, får afgørende betydning for sine elevers nationale udvikling. Også derfor er den danske skole af så af-

Egne hjem til unge danske
 familier - øverst gade i
 selvbyggerkolonien i
 Kobbemølle, nederst huse
 i selvbyggerkolonien i
 Bønstrup

gørende betydning i det slesvigske grænseland.

Under Dansk Skoleforening i Sydslesvig findes også et skolehjem i Flensborg for børn fra alle egne af

Sydslesvig. De bor her, mens de går på Duborg-skolen. Endelig bør da også nævnes den danske folkehøjskole i Jaruplund syd for Flensborg, hvor der kommer unge fra he-

Sten på sten til eget hjem
i den danske selvbygger-
koloni i Jaruplund

le Danmark og Sydslesvig. Et glimrende mødested for dansk ungdom fra nord og syd for grænsen.

Ungdomsarbejdet inden for det danske mindretal i Sydslesvig ligger i gode, faste rammer. Sammenslutningen i Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger tæller 84 enkeltforeninger med tilsammen 7.600 medlemmer.

Ungdomsarbejdet i Sydslesvig er som tilsvarende arbejde alle andre steder i højere grad end andet folkeligt virke underkastet forandringens lov. Her skifter moderne hurtigt. Hvad der er godt i dag, er håbløst forældet i morgen. Tager man dette i betragtning, fortjener de danske ungdomsledere i Sydslesvig respekt og anerkendelse for deres evne til hurtigt at omstille sig på ungdommens aktuelle ønsker og følge med moden! Denne ros bør ikke skjule den kendsgerning, at det fortsat kniber med at skaffe tilstrækkelig frivillig og lønnet arbejdskraft til det mangesidede danske ungdomsarbejde syd for grænsen.

Hvad angår arbejdsform, adskiller det danske ungdomsarbejde syd for grænsen sig ikke væsentligt fra tilsvarende arbejde i Danmark. Faktisk kan Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger tilfredsstille ethvert behov fra ungdommens side.

Der er det idrætslige arbejde for børn og unge, muligheder for at drive kajak-, ro- og sejlsport, fremragende lejlighed til at medvirke i amatørteater og korarbejde. Flensborg Ungdomsforenings Sangkor må således betegnes som hørende i topklassen af danske ungdomskor i det hele taget. Foretagsvirksomhed er i Sydslesvig underkastet samme udvikling som i Danmark: stadig færre har stunder til at lytte til en foredragsholder. Men mon det ikke blot er en overgang? Når fjernsyn er blevet en dagligdags ting og for de fleste har mistet nyhedens interesse, vil det levende foredrag og den direkte kontakt med personen, der holder et engageret foredrag, sikkert igen kunne få den interesserende til at møde op i forsamlingslokalerne.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger råder over et ungdomscenter i Sønder Brarup i Sydangel - Christianslyst - og talrige fritidshjem i alle større sydslesvigske byer. Hertil kommer ungdomscentre, drevet af Sydslesvig Forening i Slesvig og Tønning. Her mødes dansk og tysk sydslesvigsk ungdom, og her mødes dansk ungdom fra nord og syd.

Interiør og eksteriør fra den
danske selvbyggerkoloni
i Læk

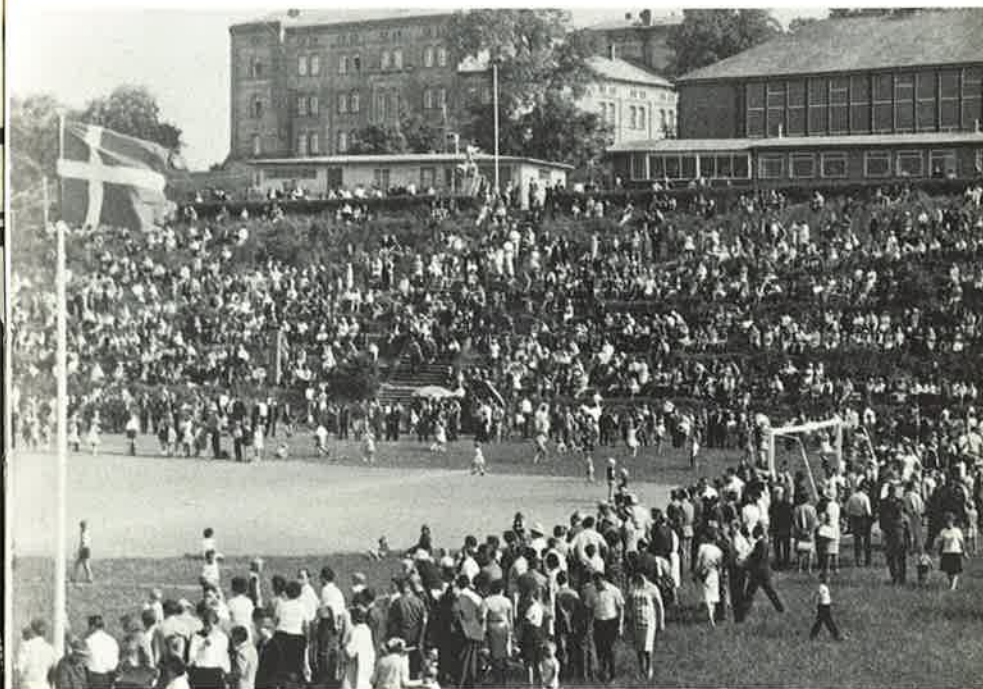
Centralen for alt dansk arbejde i Sydslesvig, Flensborghus - til venstre i billedet

Et særligt kapitel i dansk ungdomsarbejde syd for grænsen er Dansk Spejderkorps Sydslesvig. For de hundreder af piger og drenge, som i årene efter afstemningstiden har været dansk spejder i Sydslesvig, har spejderkorpset haft en afgørende betydning. Her lærte man ikke kun spejderfærdigheder, her levede man - ikke mindst i årene mellem krigene - et så afgø-

rende bevidst dansk liv, at det kom til at præge medlemmernes videre færd. Den dansk-sydslesvigske spejderbevægelses betydning for hundreder af sydslesvigere kan slet ikke overvurderes. Spejderbevægelsen blev en skole med hensyn til, hvordan man viste respekt for andre, holdt fast ved det, der betød noget for en selv, og gjorde front mod uretten. Dansk spejder-

På årsmøderne i juni mødes tusinder af danske fra begge sider af grænsen - her et udsnit af forsamlingen på årsmødepladsen i Flensborg.

arbejde i Sydslesvig har stadig krav på den allerstørste støtte. Det er glædeligt, at spejderkorpset netop har fået sin egen „gård“, et lejr- og uddannelsescenter, Tydal ved Egebæk midtvejs mellem Flensborg og Slesvig. Et andet spejdercenter - for piger - er under opbygning på Østerbymark ved Valsbøl.

Nævner man spejderarbejdet i

Sydslesvig, må man også omtale det fremragende arbejde, FDF efter 1945 har udført syd for grænsen. Korpset har sit eget lejrcenter i Tarp ved Egebæk syd for Flensborg. I årenes løb har mange lærere og præster gjort en glimrende indsats for FDF i Sydslesvig.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeningers største byggeprojekt

Borgerforeningens amatørteater i Flensborg er et af de mange festlige indslag i det danske kulturarbejde

er idrætshallen i Flensborg. Om alt går vel, vil den kunne tages i brug inden sommeren 1967. Det er den første virkelige idrætshal i Sydslesvig, betalt dels af den danske stat, dels af Flensborg, dels af landet Slesvig-Holsten. Hallen vil give håndboldforeningerne i hele landsdelen gode muligheder for at træne og spille kampe.

De unges selvbyggervirksomhed

udviser stor aktivitet. Socialminister Kaj Bundvad betegnede under et besøg i Sydslesvig dette arbejde med ordene: „Det er noget af det bedste selvbyggeri, jeg nogen sinde har set“. Hidtil har Krusaa Byggeforening, der er de danske selvbyggeres organisation, skaffet henvendt 125 byggegrunde, som sælges til selvbyggerne til en rimelig pris og overkommelige renter. Der ar-

bejdes også med planer om at udvide byggeforeningen til at omfatte en boligforenings funktioner. Det er et pengekrævende forehavende, men på den anden side af så væsentlig betydning, at der burde sættes alt ind på at skaffe de fornødne midler. Er en passende startkapital først skaffet til veje, vil det også være muligt at få andel i offentlige tyske midler til boligbyggeri.

Fra gammel tid har kirkens virke indtaget en betydelig placering i det danske arbejde i Sydslesvig. De senere års udvikling henimod en fastere organisationsform har endnu ikke ført til noget endeligt resultat. Antallet af organiserede danske menigheder i Sydslesvig ligger omkring 60, og 26 præster forkynder evangeliet på dansk på 95 steder.

Det samlede antal dåbshandlinger ligger omkring 400, antallet af konfirmander noget under 500, vielsernes tal på ca. 150.

Det danske kirkekontor i Sydslesvig har udarbejdet følgende statistik over danske kirkelige handlinger i tiden 1945-64: 8.830 dåbshandlinger, 17.739 konfirmationer, 2.504 vielser og 3.834 begravelser. Det bliver tilsammen 32.907 kirkelige handlinger; tager vi de 4.482 kirkelige handlinger, udført af danske præster i årene 1921-44, med i regnskabet når vi op på tilsammen

37.389 danske kirkelige handlinger i Sydslesvig efter afstemningen i 1920.

Forholdet til den slesvig-holstenske landskirke bedres år for år i lighed med, men endnu knapt i takt med, at det åndelige klima langsomt mildnes. Tysk og dansk kirke i Sydslesvig har stadig det meste til gode at samtale om, siger den danske førstepræst, provst H. Kvist.

Til dansk kirkelig indsats i Sydslesvig hører også menighedsplejernes beundringsværdige virke. I samme retning virker i det stille, men yderst effektivt, organisationer som Flensborg Sygeplejeforening og Gamles Værn. Forrest i det humanitære arbejde i Sydslesvig står Sydslesvigs danske Sundhedstjeneste, som også varetager det lægelige tilsyn med skolernes og børnehavernes børn.

Smittende eksempler på dansk social indsats i Sydslesvig er også Det danske Alderdomshjem i Flensborg og det danske alderdomshjem i Büdelsdorf ved Rensborg. Megen privat offervilje i Danmark gør det muligt at drive disse alderdomshjem på mønsterværdig vis, men det skal også fremhæves, at Sydslesvigsk Forenings distrikter i Flensborg hvert år yder et betydeligt beløb til Flensborg-hjemmets driftsomkostninger. De danske al-

Førneste danske kulturborg
i Sydslesvig, det danske
centralbibliotek i Flensborg
- ude fra og indvendig

I det danske bibliotek
i Slesvig indføres selv de
mindste i dansk litteratur.

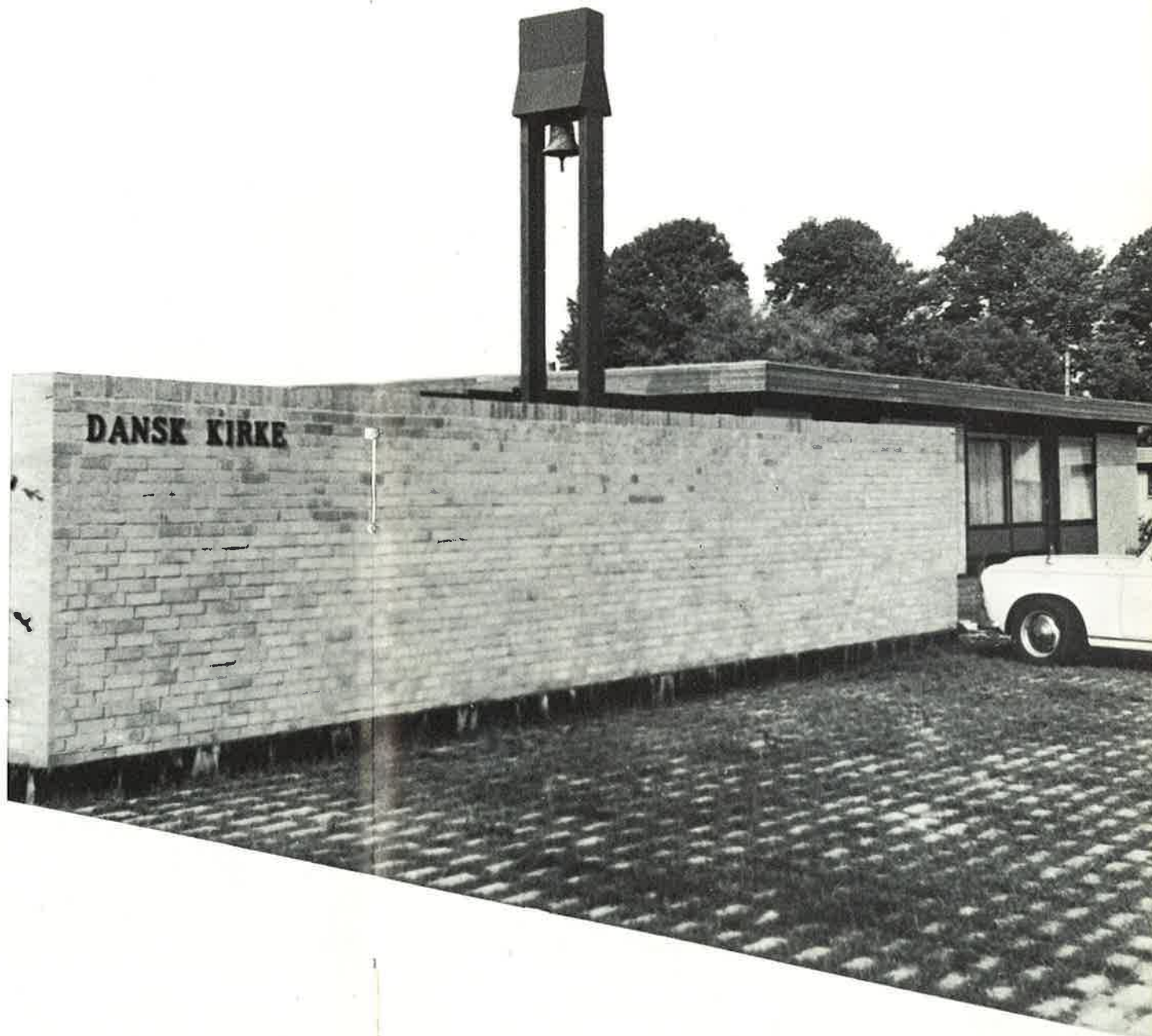

Danske kirkearkitekters
utraditionelle byggestil
præger også dansk
kirkebyggeri i Sydslesvig
- her den danske kirke
i Rensborg

derdomshjem adskiller sig ikke kun i det ydre, men også - og ikke mindst - med hensyn til tonen fra tilsvarende tyske hjem. Her lever de danske medmennesker i et fællesskab, uden at de behøver at opgive deres individualitet. Og de betragtes ikke som mennesker, der er på retur fra livets scene, men som personer, som har krav på god pleje efter et langt livs arbejde.

En kulturel indsats af meget høj kvalitet udføres gennem det danske biblioteksarbejde i Sydslesvig. Det samlede årlige udlån ligger omkring 70.000 bind for voksne læsere, og på 100.000 bind for børns vedkommende. Men bibliotekerne danner ramme omkring meget andet end boglån, og det gælder ikke mindst for centralbiblioteket i Flensburg. Her mødes studieafdelinger, holdes kunstudstillinger, arrangeres oplæsning ved danske forfattere, holdes sprogkursus og foredrag samt arrangeres kammermusik-koncerter.

Dette virke, som udføres med Dansk Centralbibliotek i Flensburg som centrum, øver ikke kun tiltrækning på medlemmer af det danske mindretal, men også på kredse, som står i periferien eller ganske enkelt blot er interesseret i danske forhold. Mange af centralbibliotekets arrangementer ligger på et

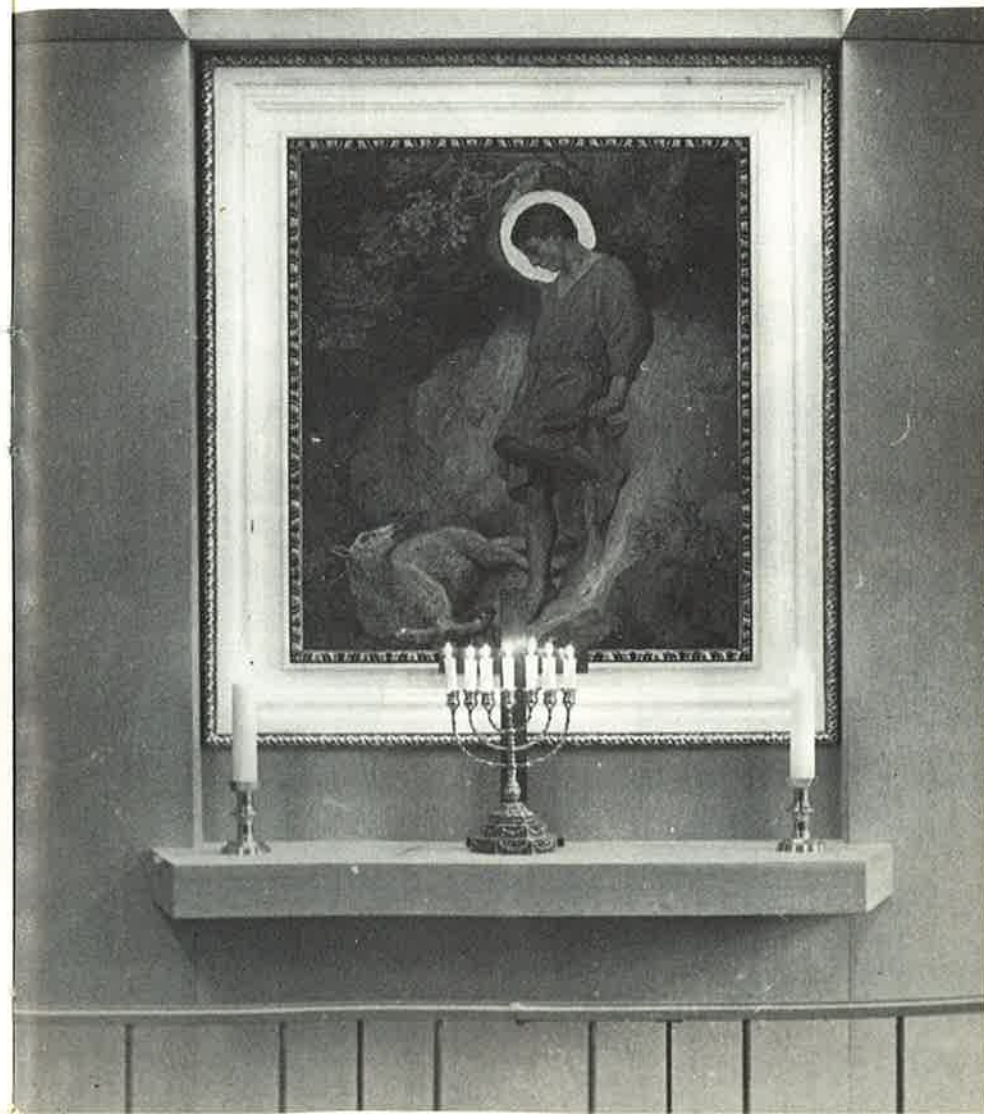
Barnedåb i den danske kirke
i Lyksborg

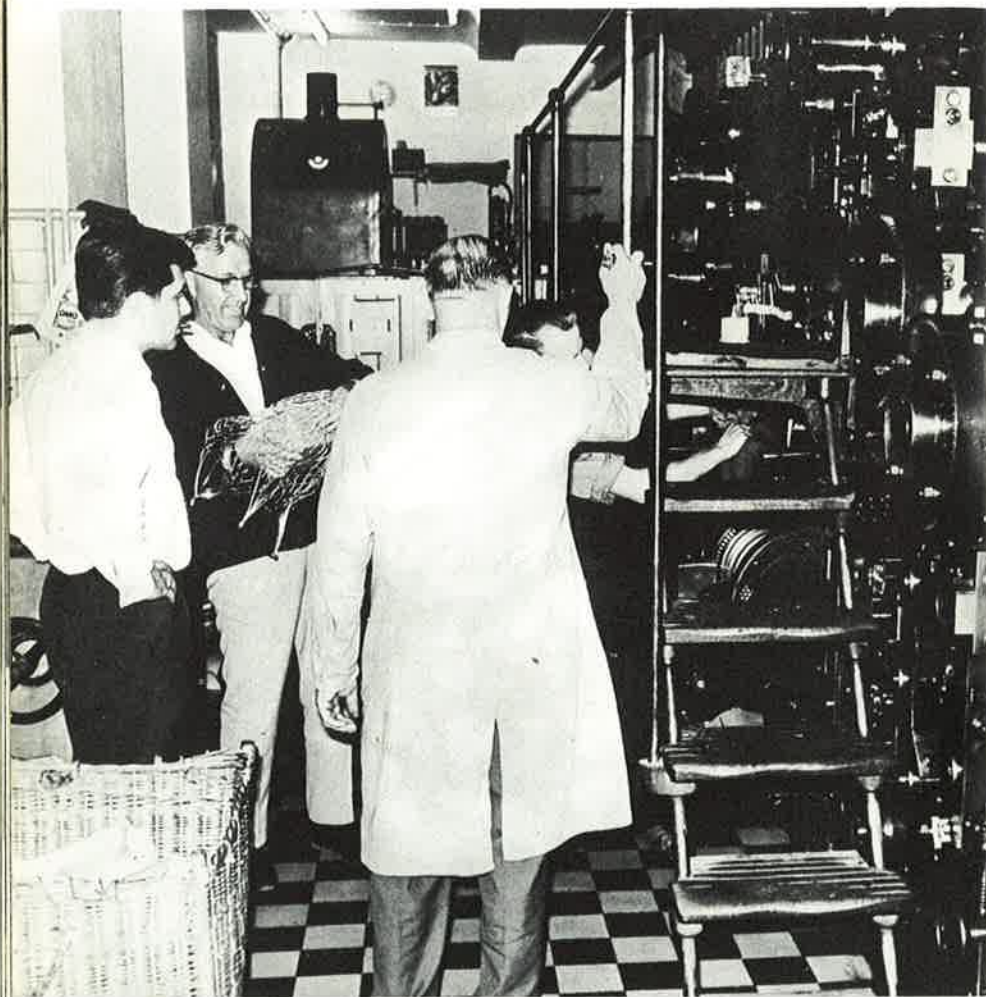

krævende intellektuelt og kulturelt plan. Man kan diskutere om værdien af et program, der ligger over „menigmand“s formentlige fatteevne, men der kan ikke herske tvivl om, at et dansk virke på kulturelt set højt niveau øver sin store tiltrækningskraft på kredse, som måske hidtil har holdt sig tilbage, fordi alt for meget bevægede sig på „det jævne“. Når det, som tidligere omtalt, i dag ikke længere anses som intellektuelt diskvalifiserende at være dansk i Sydslesvig, så skyldes det i høj grad og det arbejde, som udføres af Dansk Centralbibliotek i Flensborg. Men naturligvis må man også være klar over, at et dansk gymnasium i Sydslesvig automatisk medfører, at der må stiles efter et vist niveau i det almene kulturelle tilbud i Sydslesvig.

I denne forbindelse kunne man også nævne, at der i det dansk-sydslesvigske tilbud ikke blot bør tages hensyn til den „jævne“ befolkning og det akademiske indslag i den dansk-sydslesvigske befolkning, men også til den kendsgerning, at flere erhvervsdrivende end før 1945 i dag slutter op om det danske arbejde i Sydslesvig. Man kommer ikke udenom at respektere de sociologiske forandringer, mindretallet har gennemgået

Mange danske skolestuer
i Sydslesvig er indrettet
som kirkesale med væg-
altre. Her altervæggen
i Valsbøl

i tiden efter 1945. Gør man det, mister man kontakten med virkeligheden og lukker af for mulighederne for fremgang. Også for danskheden i Sydslesvig bliver arbejdet stadig mere nuanceret.

Den danske presse i Sydslesvig har også en naturlig opgave i dette arbejde, både i det alment oplysende og i den kulturelle virksomhed på højt intellektuelt plan og tillige som en selvfølgelig formidler af informationer fra nord mod syd og fra syd mod nord. Det er i alle disse forbindelser af værdi, at denne presse opererer med to sprog, det gamle dansksprogede blad „Flensborg Avis“, som den 1. oktober 1969 fylder 100 år, og det tysksprogede „Südschleswigsche Heimat-Zeitung“, som fire uger tidligere, nemlig den 2. september 1969 fylder 20 år. Den danske presse i Sydslesvig dækker med sin to-sprogethed ikke blot et aktuelt behov i den dansksindede befolkning syd for grænsen, hvor sindelag og hverdagsprog ingenlunde er sammenfaldende begreber, men har muligheder ud over sit lokale område, som ingen andre danske aviser.

Det fagligt betonedede arbejde har altid spillet en stor rolle inden for det danske arbejde i Sydslesvig. Her tager Den slesvigske Kvinde-

forening og De sydslesvigske Husmoderforeninger deres tørn ligesom Håndværkets Fællesrepræsentation og Fælleslandboforeningen.

I nær forbindelse med de to sidstnævnte organisationers arbejde står Slesvigske Kreditforening og Sydslesvigske Erhvervsfond. Kreditforeningen udbetalte i forretningsåret 1964-65 69 lån til et samlet beløb af 447.500 mark, fortrinsvis til landbrugsformål. Siden 1950 har foreningen ydet i alt 1.086 lån til et samlet beløb af 4.735.000 mark. Erhvervsfonden, som støtter såkaldte byerhverv, ydede i samme forretningsår 55 lån, der bragte de samlede øjeblikkelige udlån op til 1,47 millioner mark.

Et særligt dansk initiativ er Røhsminde i Jaruplund syd for Flensborg. Her er der indrettet en dansk forsøgsgård for at vise tyske interesserede, hvordan man i Danmark driver rationelt landbrug, og for at oplære unge landmænd.

Og så er der endelig den danske hovedorganisation Sydslesvigske Forening, der med sit generalsekretariat danner kernen i det danske organisationsarbejde syd for grænsen. Her samles alle trådene. Her træffes de store, for hele arbejdet vigtige beslutninger. Sydslesvigske forening har knap 26.000 medlemmer, der udøver deres ind-

Ivrigt optaget med stramaj'en
i det danske fritidshjem
for gamle i Flensborg

flydelse gennem distrikter og amtsforeninger.

Sydslesvigsk Forening står bl. a. for udsendelsen af danske teater- og koncertturnéer, for foredrag, filmsforevisninger og megen anden folkelig aktivitet. Der har i sidste sæson - sæson 1965-66 - været 67 teaterforestillinger, 17 koncerter og 12 skolekoncerter, ialt 96 arrangementer med tilsammen snart 20.000 personer i tilskuerrummet. Af møder har der af Sydslesvigsk Forening i det forløbne år været arrangeret henved 1.000 med 52.000 mødedeltagere. Foruden disse møder arrangeres der af andre foreninger året igennem i hundredvis af andre sammenkomster.

Som det ses, er der et stort dansk kulturelt tilbud i Sydslesvig.

Og det er så alsidigt, at alle jævnligt kan få, hvad der nu falder i deres smag.

Det danske politiske arbejde i Sydslesvig er organiseret inden for Sydslesvigsk Vælgerforening og repræsenteret med et mandat i den slesvig-holstenske landdag i Kiel. Den danske vælgerforening fik ved valget i foråret 1966 (kommunalvalg) 24.712 stemmer og omkring 200 mandater i landsdelens forskellige kommunale råd. I sammenligning med den øvrige danske aktivitet burde disse to tal have ligget højere. Ofte spørger man sig selv, om der ikke er for mange danske sydslesvigere, som under indflydelse af den neddæmpede dansk-tyske spænding foretrækker at stemme efter økonomiske synspunkter fremfor efter national overbevisning.

De danske stemmetal i Sydslesvig er gået støt tilbage i løbet af de sidste 17-18 år. De „frafaldne“ er for de flestes vedkommende sydslesvigere, som har mistet troen på en statslig genforening mellem Sydslesvig og Danmark. For dem er Sydslesvigsk Vælgerforening et „genforeningsparti“ uden chancer for at få gennemført genforeningen i overskuelig tid og uden mulighed for at øve indflydelse på praktisk politik i Tyskland. Under disse om-

Øverst: Dansk Alderdomshjem
i Flensborg.
Nederst: travlhed i byens
danske fritidshjem for gamle

Øverst: Den danske
præsentationsgård Røhsminde
Nederst: Interiør fra den
danske husflidsgård i
Harreslev

stændigheder foretrækker de et af de store tyske partier. Eller går de danske politiske tal tilbage, fordi vælgerforeningen ikke har formået at formulere sit politiske tilbud på en så klar, fængende og troværdig måde, at det også kan overbevise den vælger, som står i periferien, om det rigtige i altid at stemme dansk? Og dermed røres der ved den målsætningsdebat, det har været søgt at få rejst i Sydslesvig, men uden rigtigt resultat.

Det drejer sig her om eksistensgrundlaget for det danske mindretal i Sydslesvig. Mange vil kunne „nøjes“ med at leve i et statsligt set tysk Sydslesvig som „danske i udlandet“. Men tusinder vil have et genforeningshåb at leve på.

Jeg tror, at drømmen om en grænseflytning i gammeldags forstand er utopi. En nærmere fysisk forbindelse mellem Sydslesvig og Danmark vil formentlig kun være opnåelig gennem en virkeliggørelse af det europæiske fællesskab, hvor statsgrænsernes skillende funktion efterhånden vil blive nedbrudt. For Sydslesvig fører vejen hjem til Danmark over Europa. Et Europa, hvor økonomiske og sikkerhedsmæssige problemer er ens for alle europæere og ikke længere knyttet til og afhængig af spørgsmålet om, hvor en statsgrænse ligger.

Grænseforeningens

årbog 1967:

DANSK I SYDSLESVIG

Tekst: Karl Christiansen

Billeder: Henri Prien

Kort: Arne Gaarn Bak

Redaktion: Tage Mortensen

**Redaktionsudvalg: Ole Bjørn Kraft,
Johs. Hoffmeyer, E. Frihling,
O. M. Olesen**

Lay-out: Frank Bøgh

Tryk: Nielsen & Møller, Roskilde

Copyright: Grænseforeningen

Interiør fra
den dansk-frisiske skole
i Lindholm

